

Uzasadnienie

Przedłożony projekt rozporządzenia przewiduje nadanie Instytutowi Badań Edukacyjnych w Warszawie, zwanemu dalej „IBE”, statusu państwowego instytutu badawczego. Celem przedmiotowej regulacji jest zapewnienie Ministrowi Edukacji niezbędnego zaplecza analityczno-badawczego, dostarczającego wysokiej jakości danych, pogłębionych analiz i formułowanych na tej podstawie rekomendacji na potrzeby projektowania, realizacji i monitorowania polityki edukacyjnej państwa w zakresie oświaty, szkolnictwa wyższego oraz rozwiązań dotyczących uczenia się przez całe życie.

Zgodnie z art. 21 ust. 2 i 5 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2024 r. poz. 534) status państwowego instytutu badawczego nadaje Rada Ministrów w drodze rozporządzenia, na wniosek ministra nadzorującego, po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki oraz ministrem właściwym do spraw finansów publicznych. Do wniosku dołącza się ocenę dotychczasowej działalności instytutu dokonaną przez Komisję Ewaluacji Nauki.

Na wniosek Ministra Edukacji jako ministra nadzorującego IBE, stosownie do art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, Komisja Ewaluacji Nauki przedstawiła pozytywną ocenę w zakresie planowanej zmiany. W swojej ocenie Komisja Ewaluacji Nauki uznała, że poziom prowadzonych przez IBE badań naukowych i prac rozwojowych oraz jego stan kadrowy i majątkowy spełniają wymagania stawiane przepisami ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych w odniesieniu do instytutów, którym jest nadawany status państwowego instytutu badawczego.

Ponadto Minister Edukacji jako właściwy minister nadzorujący IBE, działając zgodnie z art. 21 ust. 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, uzgodnił zmianę statusu IBE z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki oraz ministrem właściwym do spraw finansów publicznych.

IBE jest jednostką badawczą o szerokim spektrum działania. Pod obecną nazwą i w obecnym kształcie funkcjonuje nieprzerwanie od 1990 r. Jest to jedyny w Polsce instytut badawczy nadzorowany przez Ministra Edukacji. Jako instytut badawczy jest państwową jednostką organizacyjną, wyodrębnioną pod względem prawnym, organizacyjnym i ekonomiczno-finansowym.

Szczegółowy przedmiot i zakres działania IBE został określony w statucie IBE z dnia 8 maja 2017 r. zatwierdzonym zarządzeniem nr 17 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 maja 2017 r. w sprawie zatwierdzenia statutu Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie (Dz. Urz. MEN poz. 29, z późn. zm.). Strukturę organizacyjną i zadania jednostek organizacyjnych IBE określa regulamin organizacyjny IBE.

Obszar działalności IBE obejmuje nauki społeczne i humanistyczne oraz zagadnienia związane z założeniami, organizacją, metodyką i efektywnością systemu kształcenia, roli rodziny i innych podmiotów uczestniczących w procesie kształcenia i wychowania oświaty, instytucji wychowawczych, a także rozwiązań na rzecz uczenia się przez całe życie ze

szczególnym uwzględnieniem dydaktyki ogólnej, dydaktyk szczegółowych ze wszystkich dziedzin edukacyjnych oraz rozwoju intelektualnego człowieka, zdobywania przez niego wiedzy i rozwijania kompetencji wraz z ich uwarunkowaniami. Działalność IBE obejmuje także powiązania między kształceniem i uczeniem się przez całe życie z rynkiem pracy oraz rozwojem gospodarczym i społecznym państwa.

IBE od lat pełni funkcję kluczowego ośrodka badawczego w dziedzinie monitorowania wyników edukacyjnych uczniów. Prowadzi liczne międzynarodowe badania edukacyjne takie jak TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study), PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), PISA (Programme for International Student Assessment), które dostarczają nie tylko cennych danych na temat wyników uczniów, ale także pozwalają analizować wpływ kontekstu społeczno-ekonomicznego, warunków szkolnych oraz metod nauczania na osiągnięcia uczniów. Ich wyniki są regularnie wykorzystywane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w kształtowaniu polityki edukacyjnej.

Od 2010 r. IBE odgrywa kluczową rolę w opracowaniu i wdrożeniu Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji w Polsce, który umożliwi uznanie kwalifikacji zawodowych na rynku pracy. Prowadzi i rozwija również Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji – kluczowe narzędzie wspierające uczenie się przez całe życie, integrując je z międzynarodowymi bazami danych. Prowadzi badania nad ścieżkami edukacyjnymi i zawodowymi absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które dostarczają cennych danych na temat przejścia uczniów z edukacji na rynek pracy i pomagają w doskonaleniu kształcenia zawodowego.

IBE jest nie tylko jednostką badawczą, lecz także wdrożeniową, która systematycznie przekłada wyniki badań na konkretne rozwiązania wspierające rozwój systemu edukacyjnego (takie jak uczenie się przez całe życie, rozwój cyfrowych narzędzi edukacyjnych, rozwój systemu edukacji włączającej). Ma także doświadczenie w realizacji projektów IT na rzecz rozwoju systemu oświaty i rozwiązań na rzecz uczenia się przez całe życie.

W obecnym stanie prawnoinstytucjonalnym Ministerstwo Edukacji Narodowej każdorazowo zleca IBE realizację poszczególnych zadań. Na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej IBE realizuje liczne projekty naukowe lub rozwojowe, finansowane w formie dotacji celowych. Liczba projektów i częstotliwość ich zlecenia (w poprzednich latach sytuacja kształtowała się na podobnym poziomie) jasno wskazują, że IBE od lat stanowi dla Ministerstwa Edukacji Narodowej cenne zaplecze badawczo-rozwojowe, dostarczając wiarygodnych, wysokiej jakości danych dotyczących funkcjonowania polskiej edukacji. Taki sposób zlecenia i finansowania działań nie gwarantuje jednak ich ciągłości, niezbędnej dla tworzenia spójnego i efektywnego systemu edukacyjnego, który dodatkowo pozwoli na powiązanie zadań badawczych i wdrożeniowych z wymogami polityki publicznej.

Aby służyć Ministrowi Edukacji wsparciem badawczo-wdrożeniowym w niezbędnym dla niego zakresie, IBE powinno realizować w sposób ciągły następujące zadania, szczególnie istotne dla planowania i realizacji polityki państwa, których wykonywanie jest niezbędne dla rozwoju edukacji i kultury, rozwoju gospodarczego oraz poprawy jakości życia obywateli:

- 1) prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych w zakresie, o którym mowa w § 2 pkt 1 projektowanego rozporządzenia, oraz przystosowanie ich wyników do upowszechnienia lub wdrożenia w praktyce;

- 2) prowadzenie, reprezentatywnych i dających podstawę do ewaluacji polityki oświatowej i na rzecz uczenia się przez całe życie oraz monitorowania stanu systemu oświaty i rozwiązań na rzecz uczenia się przez całe życie, badań dotyczących:
 - a) nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych oraz pracowników niepedagogicznych zatrudnionych w jednostkach systemu oświaty,
 - b) dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, uczniów, słuchaczy, wychowanków i innych osób uczących się oraz osób zdających egzaminy zewnętrzne,
 - c) jednostek systemu oświaty oraz innych podmiotów uczestniczących w procesie kształcenia i wychowania, egzaminowania oraz uczenia się przez całe życie;
- 3) ewaluacja programów i przedsięwzięć istotnych dla rozwoju systemu kształcenia i uczenia się przez całe życie;
- 4) analiza danych umożliwiających monitorowanie losów uczniów, słuchaczy, wychowanków i absolwentów szkół i placówek działających w systemie oświaty w celu oceny efektów kształcenia oraz zapotrzebowania na kwalifikacje uczniów i nauczycieli;
- 5) wsparcie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w analizie, doskonaleniu i wdrażaniu kluczowych regulacji systemu oświaty, w tym dotyczących podstaw programowych, ramowych planów nauczania, podręczników, zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy, przyznawania im stypendiów, warunków kształcenia, pracy, doskonalenia i awansu zawodowego nauczycieli;
- 6) formułowanie rekomendacji i wspieranie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz innych organów państwowych i samorządowych w osiągnięciu celów stawianych przed systemem kształcenia i uczenia się przez całe życie.

Dzięki realizacji wyżej wymienionych zadań IBE, jako państwowy instytut badawczy, stworzy efektywny i spójny system monitorowania i ewaluacji rozwoju oświaty, który uwzględni procesy, warunki i efekty uczenia się oraz pozwoli na formułowanie rekomendacji dotyczących kierunków dalszego rozwoju edukacji.

Z uwagi na potencjał IBE, stwarzający realną możliwość utworzenia instytucji wspomagającej rozwój sektora edukacji, podjęto działania zmierzające do nadania IBE statusu państwowego instytutu badawczego i powierzenie jednostce, na podstawie art. 22 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, zadań szczególnie ważnych dla planowania i realizacji polityki państwa, których wykonywanie jest niezbędne do dalszego rozwoju edukacji w Polsce.

Proponuje się, aby przedmiotowe rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 2025 r. Ze względu na czas niezbędny do przeprowadzenia procesu legislacyjnego i planowaną datę wejścia w życie rozporządzenia, może okazać się konieczne skrócenie 14-dniowego okresu *vacatio legis*. Nie jest jednak ono sprzeczne z zasadami demokratycznego państwa prawnego, a jest podyktowane koniecznością realizacji przez IBE zadań w sposób ciągły i nieprzerwany. Wykonanie powierzonych zadań jest niezwykle istotne dla planowania i realizacji polityki państwa, w szczególności Ministra Edukacji. Zagwarantuje to również możliwość kontynuacji przyjętych lub opracowywanych strategii przez IBE, a jego pracownikom nieprzerwane prowadzenie badań.

Projektowane rozporządzenie nie zawiera przepisów technicznych, w związku z tym nie podlega notyfikacji zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2024 r. poz. 597).

Projekt nie podlega przedstawieniu właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt rozporządzenia zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministerstwa Edukacji Narodowej zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 poz. 248, z późn.).

Projekt rozporządzenia zostanie udostępniony również w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny, zgodnie z § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2024 r. 806).